

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava Osijek |
Documenta – Centar za suočavanje s prošlošću | Građanski odbor za ljudska prava

Glavni trendovi i problemi u suđenjima za ratne zločine

Izveštajno razdoblje: svibanj – kolovoz 2012.

Projekt "Praćenje suđenja za ratne zločine u procesu suočavanja s prošlošću" financijski podržava Veleposlanstvo Finske u Zagrebu

SADRŽAJ

I. UVOD

- A. Mandat i pozadina projekta
- B. Sažetak
- C. Preporuke

II. ŠIRI KONTEKST

- A. Predsjednički i parlamentarni izbori u Srbiji
- B. Korektne izjave povodom obilježavanja godišnjice „Oluje“
- C. Negiranje zločina počinjenih u Osijeku od strane HDSSB-a
- D. Troškovi izgubljenih parnica još uvijek nisu otpisani
- E. Republika Hrvatska financira obranu generala optuženih pred MKSJ i obranu Tomislava Merčepa

III. SUDSKI POSTUPCI

- A. Nedostatak prostornih kapaciteta na Županijskom sudu u Zagrebu i moguća potreba za povećanjem broja sudaca
- B. Praćeni postupci u Hrvatskoj
 - 1. Postupci protiv pripadnika hrvatskih postrojbi
 - a. *Postupci u kojima su glavne rasprave u tijeku*
 - b. *Prvostupanjske presude*
 - c. *Predmeti na Vrhovnom sudu RH*
 - 2. Postupci protiv pripadnika srpskih postrojbi
 - a. *Obustavljeni postupci*
 - b. *Prvostupanjske presude*
 - c. *Predmeti u kojima su glavne rasprave u tijeku*
 - d. *Optužnice i istrage*
 - 3. Postupci za naknadu štete zbog smrti bliskih osoba
- C. Predmeti na Višem sudu u Beogradu

I. UVOD

A. Mandat i pozadina projekta

Tri organizacije za ljudska prava od 2005. godine zajednički pred sudovima u Republici Hrvatskoj prate postupke za kaznena djela ratnih zločina. To su: Centar za mir, nenasilje i ljudska prava - Osijek, *Documenta* – Centar za suočavanje s prošlošću i Građanski odbor za ljudska prava (Projekt monitoringa suđenja).

Ciljevi praćenja suđenja za ratne zločine su: povećanje učinkovitosti procesuiranja ratnih zločina, poboljšanje zakonskog okvira za njihovo procesuiranje, poboljšanje položaja žrtve u kaznenom postupku, intenziviranje regionalne suradnje i obeštećenje svih žrtava rata.

Projekt monitoringa suđenja naglašava važnost učinkovitog i pravičnog postupanja pravosuđa koje će poštivati kako prava okrivljenika i osumnjičenika, tako i prava žrtava i svjedoka.

Projekt monitoringa suđenja monitorira sve postupke za ratne zločine koji se vode u Republici Hrvatskoj te dio postupaka koji se vode pred sudovima susjednih država (osobito postupke za ratne zločine počinjene u Hrvatskoj), kao i suđenja pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ).

Ovaj kvartalni izvještaj se odnosi na suđenja i druga zbivanja u razdoblju od svibnja do kolovoza 2012. godine.

B. Sažetak

Tijekom izvještajnog razdoblja zabilježili smo nekoliko pozitivnih aspekata. To se prvenstveno odnosi na započinjanje ili nastavak rasprava u nekoliko predmeta ratnih zločina za koje godinama nije postojala volja da budu procesuirani, a u kojima je likvidiran ili zlostavljan veći broj osoba srpske nacionalnosti.¹ Drugo, suradnja između hrvatskog i srbijanskog tužiteljstva rezultirala je provođenjem postupaka protiv pripadnika srpskih postrojbi pred Višim sudom u Beogradu. U lipnju 2012. godine su u dva predmeta nepravomoćno osuđena dvadesetorica okrivljenika za zločine počinjene na području Republike Hrvatske i protiv njenih građana.² Treće, Vrhovni sud Republike Hrvatske je donio odluku iz koje proizlazi da je moguće dosuditi naknadu štete žrtvama ratnih zločina bez obzira na to da li je počinitelj ratnog zločina poznat ili ne. Četvrto, pozitivan ton ovogodišnjem obilježavanju obljetnice „Oluje“ dale su poruke predsjednika Republike Josipovića, premijera Milanovića i ministra branitelja Matića u kojima su odali počast braniteljima, uvažili sve žrtve te podržali procesuiranje ratnih zločina.

Međutim, Projekt monitoringa suđenja je zabilježio i određenu količinu događaja koja i dalje zabrinjava. Prvo, nakon propisivanja isključive nadležnosti i delegacije predmeta na četiri

¹ Zločini počinjeni u Sisku, u zatvorima u Gajevoj ulici u Zagrebu i Kerestincu, Pakračkoj Poljani i Zagrebačkom velesajmu.

² DORH je radi vođenja kaznenog postupka srbijanskom tužilaštvu dostavio podatke i dokaze u 31 predmetu protiv ukupno 56 osoba, koje prebivaju na području Republike Srbije i imaju srpsko državljanstvo pa ne mogu biti izručeni Republici Hrvatskoj. Pred Višim sudom u Beogradu do sada je od navedenog broja njih 14 pravomoćno osuđeno.

županijska suda, obustavljeno je nekoliko postupaka protiv pripadnika srpskih postrojbi, zbog toga jer optužbe za zločine nisu bile osnovane. To govori u prilog činjenice da sudovi i državna odvjetništva u manjim sredinama često nisu postupali s razinom kompetencije ili posvećenosti koje su nužne za profesionalno i nepristrano procesuiranje svih počinitelja. U velikom broju predmeta delegiranih s manjih sudova optuženi pripadnici srpskih postrojbi su nedostupni pravosudnim tijelima RH, što ukazuje na potrebu poboljšanja regionalne suradnje.

Drugo, prenošenje nadležnosti na četiri suda i četiri državna odvjetništva je dovelo do određenih problema vezanih uz dolazak svjedoka na sudove, dodatno opterećivanje njihovih sudaca i državnih odvjetnika i nužnost provođenja vanraspravnog ispitivanja svjedoka.³

Treće, još uvijek nije na zadovoljavajući način riješen problem naplate parničnih troškova članovima obitelji usmrćenih koji su izgubili parnice u kojima su od Republike Hrvatske tražili naknadu nematerijalne štete zbog usmrćenja svojih bližnjih. Iako je Vlada RH u srpnju 2012. donijela *Uredbu o kriterijima, mjerilima i postupku za odgodu plaćanja, obročnu otplatu duga te prodaju, otpis ili djelomičan otpis potraživanja*, kojom će socijalno najugroženijim tužiteljima troškovi postupka moći biti otpisani, treba napomenuti da njenim donošenjem problem nije riješen na zadovoljavajući način. Nužno je da Vlada hitno donese odluku kojom bi se na nedvojben način otpisali troškovi izgubljenih parnica svim tužiteljima koji nisu uspjeli ostvariti naknadu nematerijalne štete zbog usmrćenja bliske osobe.

Politička potpora najbitnijih političkih dionika u regiji potrebi procesuiranja svih počinitelja zločina narušena je nakon svibanjskih izbora u Srbiji, na kojima je za novog srbijanskog predsjednika izabran Tomislav Nikolić, osoba opterećena ratnom prošlošću, te formiranjem vlade na čelu sa Ivicom Dačić, devedesetih godina bliskim suradnikom Slobodana Miloševića. Izborni rezultati i Nikolićeve izjave podigli su tenzije u državama u regiji, što bi moglo negativno utjecati na suradnju u procesuiranju ratnih zločina.

C. Preporuke:

- Na Županijskom sudu u Zagrebu nužno je osigurati veći broj adekvatnih sudnica, zgradu Županijskog suda u Osijeku potrebno je renovirati, za što Ministarstvo pravosuđa treba osigurati potrebna financijska sredstva;
- Zbog složenosti predmeta ratnih zločina potrebno je adekvatno nagraditi/stimulirati suce imenovane u odjele za ratne zločine pri županijskim sudovima;
- Ministarstvo pravosuđa Sektoru za podršku žrtvama i svjedocima ili odjelima za podršku koji djeluju na sudovima treba osigurati vozila i sredstva koja bi omogućila sustavno osiguranje prijevoza/dolazaka svjedoka na sud;
- Vlada RH treba donijeti Odluku kojom bi se na nedvojben način otpisali troškovi izgubljenih parnica svim tužiteljima/oštećenima koji nisu uspjeli ostvariti naknadu nematerijalne štete zbog smrti bliske osobe te omogućio povrat sredstava onima koji su već platili parnične troškove ili čija je imovina zaplijenjena;

³ U predmetu zločina u Baćinu, u kojem je devetero okrivljenika optuženo za likvidaciju najmanje 56 civila hrvatske nacionalnosti, koji je sa Županijskog suda u Sisku delegiran Županijskom sudu u Rijeci, zbog nekvalitetno provedene istrage i slabo pripremljene optužnice „istraga se provodi“ na glavnoj raspravi i vanraspravnim saslušanjem brojnih svjedoka u mjestima njihovog prebivališta, što sudu otežava provođenje postupka i smanjuje dostupnost suđenja javnosti.

- Hrvatski sabor bi trebao staviti van snage *Zakon o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, bivše SFRJ i Republike Srbije* koji ugrožava suradnju pravosudnih tijela Hrvatske i Srbije;
- Ministarstvo unutarnjih poslova RH bi trebalo javno objaviti podatke o svim okrivljenicima za ratne zločine čije troškove obrane podmiruje i podatke o iznosima utrošenih sredstava.

II. ŠIRI KONTEKST

A. Predsjednički i parlamentarni izbori u Srbiji

Napredak u regionalnoj suradnji pravosudnih tijela država u regiji nužan je kako bi što veći broj počinitelja zločina bio priveden pravdi. No inicijativa predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića, podržana od tadašnjeg predsjednika Republike Srbije Borisa Tadića, za potpisivanjem međudržavnog ugovora kako bi se pospješila suradnja pravosudnih tijela i progon ratnih zločina, dovedena je u pitanje nakon svibanjskih izbora u Srbiji, na kojima je za predsjednika izabran Tomislav Nikolić, osoba opterećena ratnom prošlošću, te formiranjem Vlade na čelu s Ivicom Dačićem, nekadašnjim bliskim suradnikom Slobodana Miloševića.

Iako danas deklarativno zagovornik srbijanskog približavanja Europskoj uniji, Nikolića na poziciji predsjednika Srbije opterećuje njegova ratna prošlost: pozicija četničkog vojvode, nekadašnja bliska suradnja s vođom srpskih radikala Vojislavom Šešeljem⁴, organiziranje srpskih dobrovoljačkih postrojbi u ratu i činjenica da je bio u hrvatskom selu Antinu, gdje su nedvojbeno počinjeni zločini. Njegove izjave dane tijekom izborne kampanje (da se Hrvati nemaju zbog čega vraćati u Vukovar jer je to srpski grad) i nakon izbora (da se u Srebrenici dogodio velik zločin, ali da se nije dogodio genocid) govore o njegovoj nespremnosti za suočavanjem sa danas gotovo općeprihvaćenim činjenicama, utvrđenim i pravomoćnim sudskim presudama. Posljedično, Nikolićevu predsjedničku inauguraciju obilježio je bojkot gotovo svih čelnika država u regiji.

Pored postojećih problema: međusobnih tužbi za genocid, neriješenog pitanja nestalih osoba, hrvatskog *Zakona o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela JNA, bivše SFRJ i Republike Srbije*⁵ te nemogućnosti dogovora o nadležnosti za procesuiranjem počinitelja zločina s Bosnom i Hercegovinom⁶, rezultati srbijanskih izbora podigli su tenzije u državama u regiji, a mogli bi imati i negativan utjecaj na regionalnu suradnju u procesuiranju počinitelja zločina.

⁴ Vojislav Šešelj optužen je pred MKSJ za zločine počinjene nad nesrpskim stanovništvom u Hrvatskoj, BiH i Vojvodini. Početkom 1991. godine Šešelj je osnovao Srpsku radikalnu stranku, čiji je bio predsjednik. Nikolić je bio njegov zamjenik. Šešelj i Nikolić politički su se razili tek 2008. godine.

⁵ O ukidanju *Zakona o ništetnosti* odlučit će Ustavni sud Republike Hrvatske, budući da je predsjednik Ivo Josipović podnio zahtjev za ocjenom njegove ustavnosti. Na potrebu ukidanje zakona, jer bi mogao ugroziti regionalnu suradnju, ukazale su brojne osobe. Iako, prema tvrdnjama Glavnog državnog odvjetnika Mladena Bajića, pravosudna tijela nastoje izbjeći primjenu njegovu primjenu, *Zakon o ništetnosti* već je i samim postojanjem politički/deklaratorno štetan akt.

⁶ Stav hrvatske i srbijanske strane je da se počiniteljima ratnih zločina treba suditi u državama njihova sadašnjeg prebivališta, dok je stav bosansko-hercegovačke strane da bi se suđenja trebala odvijati u državi u kojoj su zločini počinjeni.

B. Korektne izjave povodom obilježavanja godišnjice „Oluje“

Na proslavi obilježavanja obljetnice VRA „Oluja“ i Dana domovinske zahvalnosti najviši državni dužnosnici osudili su zločine počinjene tijekom akcije i nakon nje. Izjave predsjednika Republike i predsjednika Vlade daju nadu da Hrvatska može proslaviti oslobađanje okupiranih dijelova Republike Hrvatske i istovremeno priznati patnju civilnih žrtava s „druge strane“. No negativne komentare potaknula je izjava ministra obrane Kotromanovića, koja, čak i ako je dana u dobroj vjeri i ako je imala za cilj osuditi zločine počinjene nad srpskim civilima za vrijeme i nakon „Oluje“, oslikava njegovo nepoznavanje i nepriznavanje djelovanja pravne države.⁷

C. Negiranje zločina počinjenih u Osijeku od strane HDSSB-a

Tijekom proteklih mjeseci čelnici Hrvatske demokratske stranke Slavonije i Baranje (HDSSB), dominantne političke stranke u istočnoj Hrvatskoj, nastavili su s javnim negiranjem činjenica o zločinima počinjenima u Osijeku, unatoč osuđujućoj presudi donesenoj protiv Branimira Glavaša i ostalih počinitelja. Nakon posjeta Osijeku i Osječko-baranjskoj županiji, američki veleposlanik u Hrvatskoj James E. Foley je izrazio zabrinutost zbog njihove povezanosti s Branimirom Glavašem. Župan Šišljagić i gradonačelnik Bubalo na konferenciji za novinare pod nazivom „Odgovor na skandalozno ponašanje američkoga veleposlanika“ su poručili da se nikada neće odreći Branimira Glavaša, koji je „nevin osuđen u politički montiranom procesu“ te da ne dopuštaju blaćenje hrvatskih generala. Time su formalni čelnici HDSSB-a nastavili političke i gospodarske interese grada i regije kojima vladaju podređivati interesima Branimira Glavaša, svoga neformalnog stranačkog lidera.⁸

D. Troškovi izgubljenih parnica još uvijek nisu otpisani

Još uvijek nije na zadovoljavajući način riješen problem naplate parničnih troškova žrtvama ratnih zločina. Većini tužitelja koji su odbijeni sa tužbenim zahtjevima za naknadom nematerijalne štete zbog usmrćenja bliskih osoba naloženo je plaćanje troškova izgubljenih parnica. U 70-ak postupaka evidentiranih u *Documenti*, u kojima su tužitelji/oštećenici dužni podmiriti troškove, ukupni parnični troškovi iznose nešto više od dva milijuna kuna. Riječ je uglavnom o umirovljenicima sa minimalnim primanjima nad čijom se imovinom provode ovrhe. Predmet ovrha najčešće su vrlo skromne mirovine, ali i druga pokretna i nepokretna imovina. Projekt monitoringa suđenja smatra da su prijetnje ovrhama ili provođenje ovrha zbog parničnih troškova nastavak nepravde započete usmrćivanjem žrtava i neprocesuiranjem počinitelja.

⁷ U intervjuu objavljenom 5. kolovoza 2012. na portalu *Politika+* Kotromanović je izjavio: „Mislim da smo naprosto na licu mjesta trebali streljati neke bandite koji su ubijali nedužne ljude, pljačkali po selima i kompromitirali ovu besprijekornu vojnu akciju.“ U kasnijem očitovanju MORH-a navedeno je da je izjava dana 2009. i da je ministar „oduvijek poštivao demokratske institucije Republike Hrvatske i pravnu državu“.

⁸ U svibnju je započela glavna rasprava u postupku protiv osječkog poduzetnika Drage Tadića, optuženog za pokušaj podmićivanja sudaca VSRH kako bi se u žalbenom postupku donijela presuda povoljnija za Branimira Glavaša. Prije započinjanja glavne rasprave preostalih četvero okrivljenika, među kojima je i Ivan Drmić, saborski zastupnik HDSSB-a, priznalo je krivnju i nagodilo se s USKOK-om te su osuđeni na uvjetne zatvorske kazne. O postupku protiv Tadića izvještavaju svi relevantni dnevni listovi, izuzev „Glasa Slavonije“, regionalnog dnevnog lista pod kontrolom Branimira Glavaša i HDSSB-a.

Iako je Vlada RH na sjednici 5. srpnja 2012. donijela *Uredbu o kriterijima, mjerilima i postupku za odgodu plaćanja, obročnu otplatu duga te prodaju, otpis ili djelomičan otpis potraživanja*, koja dozvoljava otpis parničnih troškova najugroženijem dijelu tužitelja, problem parničnih troškova nije riješen u cijelosti i na zadovoljavajući način.⁹ Također, nije riješen niti način povrata sredstava tužiteljima koji su već platili parnične troškove.

Kako bi se ovo pitanje riješilo na zadovoljavajući način, potrebno je da Vlada RH donese odluku kojom će:

- 1) na jasan i nedvojben način otpisati troškove parničnih postupaka svim tužiteljima koji nisu uspjeli u parnicama u kojima su tražili naknadu nematerijalne štete zbog smrti bliske osobe;
- 2) omogućiti povrat sredstava onima koji su već platili troškove ili čija je imovina zaplijenjena ovrhom.

E. Republika Hrvatska financira obranu generala optuženih pred MKSJ i obranu Tomislava Merčepa

Dok godinama očekujemo da Vlada RH otpiše parnične troškove tužiteljima/oštećenicima koji nisu uspjeli u parnicama ostvariti naknadu za pretrpljene duševne boli zbog smrti svojih bližnjih, istovremeno su na troškove zastupanja trojice hrvatskih generala okrivljenih pred MKSJ potrošeni enormni iznosi. Prema podacima objavljenim u *Jutarnjem listu*, od 2006. do 2011. godine pravno zastupanje generala Gotovine, Čermaka i Markača hrvatske je porezne obveznike koštalo 169.315.205,91 kuna.¹⁰

Pored navedenog, u srpnju je objavljeno da je za odvjetničke troškove obrane Tomislava Merčepa, ratnog savjetnika u MUP-u koji je pred hrvatskim sudom optužen za zločine nad srpskim civilima, iz sredstava MUP-a tijekom 2011. i 2012. godine isplaćeno 389.616,00 kuna. Obrazloženje MUP-a za pokrivanje troškova obrane glasi da je člankom 98. *Zakona o policijskim poslovima i ovlastima* propisano da policijski službenik ima pravo na osiguranje pravne pomoći na teret MUP-a kad se protiv njega zbog uporabe sredstava prisile i drugih radnji u obavljanju policijskog posla pokrene postupak, čak i u slučaju kad je istom prestao radni odnos u MUP-u.

Projekt monitoringa suđenja pogrešnom smatra interpretaciju citiranog zakonskog članka kojom se mučenje i ubijanje civila smatra „upotrebom sredstava prisile ili drugih radnji u obavljanju policijskog posla“. U postupcima koji se provode zbog mučenja i ubijanja civila troškovi se ne bi smjeli pokrivati temeljem *Zakona o policijskim poslovima i ovlastima*.

Takva interpretacija MUP-a dovodi do velikog disbalansa između položaja počinitelja i žrtve i žrtvu ponovno stavlja u nepovoljan, stigmatiziran i degradirajući položaj. Pravni okvir u kojem propisi daju izrazito nesrazmjern pristup proračunskim sredstvima s jedne strane okrivljenicima za kaznena djela ratnih zločina, u čijim slučajevima postoji visoka vjerojatnost da su počinili kaznena djela za koja se terete, te s druge strane žrtvama koje godinama bezuspješno pokušavaju ostvariti pravo na naknadu štete i uslijed gubitka parnica budu obvezani na naknade visokih parničnih troškova, izrazito je nepravedan.

⁹ Uredba je objavljena u Narodnim novinama broj 76/12.

¹⁰ <http://www.jutarnji.hr/koliko-smo-platili-obranu-gotovine--cermaka-i-markaca--169-milijuna-za-odvjetnicke-timove-generalu-u-sest-godina/1031523/>

Nije nam poznato da li su i drugi bivši djelatnici MUP-a, optuženi za ratne zločine ili za protupravno ubijanje ratnih zarobljenika, koristili povoljnosti koje im pruža tumačenje članka 98. *Zakona o policijskim poslovima i ovlastima* od strane Uprave za pravne poslove i ljudske potencijale MUP-a.¹¹

III. SUDSKI POSTUPCI

A. Nedostatak prostornih kapaciteta na Županijskom sudu u Zagrebu i moguća potreba za povećanjem broja sudaca

Nakon izmjena *Zakona o primjeni Statuta MKS* koji je županijskim sudovima u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku povjerio isključivu nadležnost za postupanje u predmetima ratnih zločina, brojni predmeti ratnih zločina delegirani su s manjih županijskih sudova. Od 17 postupaka u predmetima ratnih zločina koje smo tijekom izvještajnog razdoblja pratili na županijskim sudovima, 15 ih se održavalo na ova četiri županijska suda.

Županijski sudovi u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku, od ranije jedini nadležni za postupanje u predmetima korupcije i organiziranog kriminala, propisivanjem isključive nadležnosti za postupanje u predmetima ratnih zločina dodatno su opterećeni. Navedeni sudovi uglavnom raspolažu potrebnom tehnikom i dovoljnim brojem raspravnih dvorana, osim najopterećenijeg, Županijskog suda u Zagrebu, u kojemu se suđenja nerijetko održavaju u premalim i neadekvatnim prostorijama, koje ne mogu primiti svu zainteresiranu javnost. S obzirom da predsjednici navedenih sudova uglavnom ističu da su i prije izmjene *Zakona o primjeni Statuta MKS* suci bili preopterećeni, moguće je da će se ukazati potreba za angažiranjem većeg broja sudaca.

Propisivanjem isključive nadležnosti četiri suda za postupanje u predmetima ratnih zločina isključivo nadležna postala su i županijska državna odvjetništva u navedenim gradovima. No čest je slučaj da delegirane predmete i dalje zastupaju zamjenici državnih odvjetnika koji su ih zastupali i prije delegacije. Iako to donekle olakšava položaj državnih odvjetništava, u *Izvešću o radu državnih odvjetništava u 2011. godini* navedeno je da je zbog propisivanja nadležnosti četiri suda i četiri županijska državna odvjetništva u predmetima ratnih zločina nužno preispitati stvarnu nadležnost županijskih sudova. Ukoliko bi se otklonila nadležnost za postupanje u pojedinim kaznenim djelima, županijski sudovi i županijska državna odvjetništva bila bi bitno rasterećena.¹²

Isključiva nadležnost i delegacije predmeta dovele su do problema vezanih uz pojavljivanje svjedoka na suđenjima. Svjedoci, vrlo često starije životne dobi i s prebivalištem u ruralnim sredinama javnim prijevozom nepovezanim s gradovima u kojima se provode postupci, često nisu u mogućnosti osigurati si prijevoz i doći na sud. Na primjer, u predmetu za zločin u Baćinu, koji je sa sisačkog suda delegiran Županijskom sudu u Rijeci, predsjednica raspravnog vijeća

¹¹ Prateći postupke za ratne zločine u Republici Hrvatskoj poznato nam je da su vođeni ili se vode postupci protiv sljedećih pripadnika MUP-a: Frane Drlje, Bože Krajine i Igora Benete (zločin u Gruborima), Đure Brodarca, Vladimira Milankovića i Drage Bošnjaka (zločin u Sisku), Mihajla Hrastova (zločin na Koranskom mostu u Karlovcu), Željka Gojaka (zločin u karlovačkom naselju Sajevec), Željka Sačića i Frane Drlje (zločin u Ramljanima), Luke Markešića, Zdenka Radića, Zorana Marasa i Ivana Orlovića (zločin u Bjelovaru) i Ivice Mirića (zločin u šumi Brezovica u blizini Siska). Pored navedenih djela ratnih zločina, pratili smo i postupak protiv Antuna Gudelja, pripadnika MUP-a pravomoćno osuđenog za ubojstva počinjena u Tenji.

¹² Ovo se posebno odnosi na kazneno djelo zlouporabe opojnih droga iz čl. 173. st. 2. KZ RH.

izvanraspravno je saslušala 50-ak svjedoka na Općinskom sudu u Hrvatskoj Kostajnici jer svjedoci zbog starosti, bolesti i prometne nepovezanosti nisu bili u mogućnosti doći u Rijeku. Smatramo da bi Ministarstvo pravosuđa Sektoru za podršku žrtvama i svjedocima trebalo osigurati vozila i sredstva koja bi omogućila prijevoz svjedoka na sud.

Iako povećanje opsega poslova sudova i državnih odvjetništava nadležnih za procesuiranje ratnih zločina nužno povećava izdatke, budžeti navedenih sudova i državnih odvjetništava u odnosu na prošlu godinu smanjeni su ili su ostali isti.

B. Praćeni postupci u Hrvatskoj

Od 17 praćenih postupaka, 9 je vođeno protiv ukupno 20 pripadnika hrvatskih postrojbi, dok je 8 postupaka vođeno protiv ukupno 17 pripadnika srpskih postrojbi. Svim pripadnicima hrvatskih postrojbi suđeno je u njihovom prisustvu; deseterica se nalaze u pritvoru. Suđenjima je prisustvovalo tek 7 okrivljenih pripadnika srpskih postrojbi, a ostalima se sudi *in absentia*; petorica su prityvorena.¹³

1. Postupci protiv pripadnika hrvatskih postrojbi

a. Postupci u kojima su glavne rasprave u tijeku

Tijekom izvještajnog razdoblja započele su glavne rasprave u dva postupka: protiv Vladimira Milankovića i Drage Bošnjaka, koje se tereti za likvidaciju 26 građana Siska srpske nacionalnosti; te glavna rasprava u ponovljenom postupku protiv Bože Bačelića, Ante Mamića, Luke Vuke i Jurice Ravlića, optuženih za likvidaciju jednog ratnog zarobljenika i dvije starije civilne osobe srpske nacionalnosti po završetku VRA "Oluja".¹⁴

Nastavljene su rasprave u sljedećim postupcima:

- protiv Frane Drlje i Bože Krajine, zbog likvidacije šestoro starijih civila u Gruborima u blizini Knina nakon završetka „Oluje“;
- protiv Tihomira Šavorića, Ivice Krkleca i Alena Topleka, zbog likvidacije četvero civila počinjene 1995. u okolici Mrkonjić Grada (BiH);
- protiv Stjepana Klarića, Dražena Pavlovića, Viktora Ivančina, Željka Živeca i Gorana Štrukelja, zbog zlostavljanja civila i ratnih zarobljenika u zatvorima u Gajevoj ulici u Zagrebu i u Kerestincu;
- protiv Tomislava Merčepa, ratnog savjetnika u MUP-u, optuženog da je naređivao protupravna uhićenja, zlostavljanja i likvidacije civila sa područja Kutine, Pakraca i Zagreba.¹⁵

¹³ Tablični prikaz praćenih glavnih rasprava na županijskim sudovima i rasprava/sjednica na VSRH nalazi se u pridruženom dokumentu.

¹⁴ Postupak protiv Bože Bačelića i ostalih godinama je bio u prekidu. Bačelić je bio u bijegu, a nakon uhićenja u Njemačkoj u veljači 2012. godine i izručenja Hrvatskoj postupak je nastavljen.

¹⁵ Merčep, kojeg se tereti za nezakonito lišavanje slobode 52 osobe, od kojih su 43 ubijene, a još tri se vode kao nestale, početkom srpnja 2012. pušten je iz pritvora. Izvanraspravno vijeće Županijskog suda u Zagrebu smatralo je da Merčepu u Bolnici za osobe lišene slobode nije moguće pružiti adekvatnu liječničku skrb i potrebnu fizikalnu terapiju.

U postupcima koji se vode protiv Merčepa te protiv Klarića i dr. svjedoci su iskazivali o znanju (tadašnjeg) hrvatskog političkog vrha o uhićenjima, zlostavljanjima i likvidacijama, unatoč čemu zločini nisu procesuirani.

b. Prvostupanjske presude

Tijekom izvještajnog razdoblja prvostupanjskim presudama osuđena su dvojica pripadnika hrvatskih postrojbi:

- Miljenko Bajić, ranije u odsutnosti osuđen na 6 godina zatvora zbog sudjelovanja u zlostavljanju srpskih civila u splitskom Vojno-istražnom zatvoru "Lora", pri čemu su dvojica usmrćena; nakon uhićenja i provođenja obnovljenog postupka osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 4 godine i 6 mjeseci.

- Enes Viteškić je nakon provedenog trećeg (drugog ponovljenog) prvostupanjskog postupka zbog sudjelovanja u usmrćenju 18 starijih srpskih civila u Paulin Dvoru na Županijskom sudu u Osijeku proglašen krivim i osuđen na 11 godina zatvora.

Prvostupanjska presuda donesena je i u predmetu opt. Ivica Pintarića, kojeg se tereti da je kod Mrkonjić Grada (BiH) 1995. godine lišio života dvoje nepoznatih civila. Prvostupanjskom presudom Pintarić je oslobođen optužbe.¹⁶

c. Predmeti na Vrhovnom sudu RH

Održane su žalbene sjednice na VSRH u dva predmeta u kojima je, tijekom devedesetih godina, na okrivljene pripadnike hrvatskih postrojbi neosnovano primijenjen oprost:

- VSRH je uvažio žalbu optužbe i ukinuo prvostupanjsku odbijajuću presudu Županijskog suda u Sisku u odnosu na prvooptuženog Željka Belinu i drugooptuženog Dejana Milića. U odnosu na trećeoptuženog Ivana Grgića i četvrtooptuženog Zdravka Pleseca potvrđena je prvostupanjska odbijajuća presuda. Belinu i Milića tereti se za usmrćenje tri civilne osobe i ranjavanje jedne. U studenom 2010. Županijski sud u Sisku odbio je optužbu smatrajući da je predmet već pravomoćno presuđen, jer je 1992. postupak protiv okrivljenih okončan primjenom zakona o oprost. Nakon ukidbenog rješenja Vrhovnog suda ponovljeni prvostupanjski postupak u odnosu na Belinu i Milića održat će se na Županijskom sudu u Zagrebu¹⁷;

- u srpnju je održana žalbena sjednica VSRH u drugome istovrsnom predmetu, u kojemu je Županijski sud u Sisku donio meritornu odluku, kojom je prvooptuženog Damira Vide Raguža, kome se sudilo u odsutnosti, proglasio krivim i osudio na 20 godina zatvora zbog usmrćenja četvero civila srpske nacionalnosti, dok je drugooptuženog Željka Škledara, koji je prisustvovao suđenju, oslobodio optužbe. Odluka VSRH će uskoro biti objavljena.¹⁸

¹⁶ Usmeno obražući presudu predsjednik raspravnog vijeća istaknuo je da nije dokazano da je okrivljenik počinio djelo koje mu se stavlja na teret, da je iskaz jedinog svjedoka koji tereti optuženika preštur, da nema tijela ubijenih, da se ne zna njihov identitet niti ime sela gdje je navodni zločin počinjen.

¹⁷ Sjednica žalbenog vijeća VSRH održana je u veljači 2012. Odluku smo saznali naknadno.

¹⁸ Hoće li biti procesuirani počinitelji trećeg sličnog predmeta još uvijek je neizvjesno. Naime, u predmetu u kojem je rješenjem Vojnog suda u Zagrebu 1992. primjenom zakona o oprost obustavljen kazneni postupak protiv Roberta Ahmetagića, Damira Šarića, Dragana Kostrića i Vinka Kovačevića, zbog ubojstva Damjana Žilića na odlagalištu otpada Jakuševac kod Zagreba, ŽDO u Zagrebu je u travnju 2010. odbacilo kaznenu prijavu supruge pok. Žilića u kojoj su navedene osobe prijavljene kao počinitelji kaznenog djela

2. Postupci protiv pripadnika srpskih postrojbi

a. *Obustavljeni postupci*

Pojedini predmeti protiv pripadnika srpskih postrojbi su, ubrzo nakon delegiranja na neki od četiri županijska suda, obustavljeni.¹⁹ Uglavnom se radi o predmetima u kojima su optužnice ili presude ranije donesene u odsutnosti bile loše pripremljene ili neosnovane, što govori u prilog tvrdnji da je bila nužna delegacija predmeta sa lokalnih županijskih sudova, koji nisu raspolagali dovoljnim kadrovskim kapacitetima, a često niti hrabrošću/voljom za profesionalnim i nepristranim suđenjem.

Pojedini predsjednici sudova i suci izražavaju bojazan da će zbog loše pripremljenih optužnica u delegiranim predmetima, u kojima su optuženici uglavnom nedostupni, biti nužno „provoditi istrage tijekom glavnih rasprava“.²⁰

Sve naprijed navedeno ukazuje da internom revizijom predmeta, provedenom posljednjih nekoliko godina u državnim odvjetništvima, nisu otklonjene sve posljedice ranijeg neprofesionalnog i pristranog optuživanja i presuđivanja.

b. *Prvostupajnske presude*

ratnog zločina. ŽDO u Zagrebu je smatralo da se kazneni postupak ne može ponovno voditi, jer je 1992. godine postupak pravomoćno obustavljen. Supruga pok. Žilića potom je, putem punomoćnika, zahtijevala provođenje istrage, no zahtjev je odbijen. Spis se povodom njene žalbe nalazi na VSRH. Prema tvrdnjama državnog odvjetništva, ukoliko VSRH zauzme stav da je moguće ponovno suđenje sa novom pravnom kvalifikacijom djela (ratnim zločinom, a ne ubojstvom) državno odvjetništvo preuzet će kazeni progon od oštećenika.

¹⁹ Tako je:

- Županijski sud u Zagrebu 31. svibnja 2012. obustavio postupak protiv Borislava Mikelića, tijekom rata premijera tzv. Republike Srpske Krajine, nakon što je ŽDO u Sisku nakon provedenih izvida zaključio da nema dokaza koji bi Mikelića povezivali s djelima za koja je ranije pravomoćno osuđen. Inače, postupak je bio obnovljen na Mikelićev zahtjev, a 1993. presudom Županijskog suda u Sisku bio je osuđen na 20 godina zatvora zbog zločina počinjenih na petrinjskom području;

- Županijski sud u Rijeci 4. lipnja 2012. obustavio je postupak protiv Vladimira Bekića, kojeg se optužnicom ŽDO u Sisku teretilo da je u listopadu 1991. na području sela Ilovačak kod Gline hicima iz vatrenog oružja usmrtio jednog civila. Budući da iz utvrđenih činjenica nije neprijeporno proizlazilo da je upravo optuženik počinitelj, zamjenik ŽDO u Rijeci izmijenio je optužnicu, tereteći optuženika za počinjenje kaznenog djela oružane pobune, pa je vijeće po sili zakona obustavilo kazneni postupak;

- VSRH je odbio žalbu državnog odvjetništva na rješenje Županijskog suda u Splitu (postupak je prethodno delegiran sa Županijskog suda u Zadru) kojim je obustavljen postupak protiv Nebojše Baljka i Steve Ivaniševića. Postupak je obustavljen jer su okrivljenici 1996. već oglašeni krivima i osuđeni na maksimalne kazne zatvora za ratni zločin protiv civilnog stanovništva počinjen na istom području, u istom vremenskom razdoblju, a sama kriminalna količina za koju su osuđeni značajno nadmašuje kriminalnu količinu koja im se novom optužnicom stavlja na teret.

²⁰ Primjer: predmet opt. Branka Dmitrovića i dr., koji je sa sisačkog županijskog suda delegiran Županijskom sudu u Rijeci.

U dva su predmeta izrečene prvostupanjske osuđujuće presude:

- u lipnju je na Županijskom sudu u Osijeku Čedo Jović po četvrti puta, nakon što je VSRH tri puta ukidao prvostupanjske osuđujuće presude, osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 5 godina jer svoje podređene nije spriječio u zlostavljanju civila, uslijed čega je jedan civil preminuo;²¹

- nakon provedenog ponovljenog prvostupanjskog postupka Željko Šuput i Milan Panić na Županijskom sudu u Rijeci osuđeni su na 4 godine, odnosno 3 godine i 6 mjeseci zatvora zbog zlostavljanja civila zatočenih u zatvoru u Korenici.

c. Predmeti u kojima su glavne rasprave u tijeku

Započele su glavne rasprave u postupku protiv Branka Dmitrovića i još osmero okrivljenika optuženih za likvidaciju najmanje 56 stanovnika Cerovljana i Hrvatske Dubice.²² Također je započeo ponovljeni postupak protiv Nikole Munjesa, izručenog iz Crne Gore, a optuženog zbog zlostavljanja civila u Perušiću.

Nastavljene su rasprave u predmetu Renata Petrova, izručenog iz Njemačke, a optuženog za likvidaciju jedne starije civilne osobe u Škabrnji, te Milorada Momića, izručenog iz Francuske, a optuženog za likvidaciju jedne i zlostavljanje tri ženske osobe u Berku kod Vukovara.²³

Na Županijskom sudu u Karlovcu nastavljena je rasprava u obnovljenom postupku protiv Mile Dakića. Osamdesetogodišnji Dakić, koji je prije rata bio direktor spomen područja na Petrovoj Gori, uhićen je u svibnju 2011. u BiH i nekoliko mjeseci kasnije izručen Hrvatskoj. Ranije je u odsutnosti osuđen na 20 godina zatvora zbog poticanja na ubojstvo trojice hrvatskih policajaca i ranjavanje jednoga, koje je počinjeno u kolovozu 1991. u Budačkoj Rijeci, na karlovačkom području.

Napominjemo da nije održano niti jedno ročište glavne rasprave u dva predmeta:

- u postupku protiv Marka Bolića, koji se nalazi u pritvoru, a tereti ga se za protupravno ubijanje dvojice pripadnika hrvatskih postrojbi, posljednje ročište glavne rasprave na Županijskom sudu u Karlovcu održano je u studenome 2011.;

- u trećem (drugom ponovljenom) postupku protiv Rade Miljevića²⁴, kojeg se tereti da je četvoricu zatočenih civila predao drugim osobama kako bi bili likvidirani, posljednje ročište glavne rasprave održano je u travnju 2011. na Županijskom sudu u Sisku.

²¹ Nakon objave presude produljen je pritvor u kojem se okrivljenik nalazi od srpnja 2008. godine.

²² Osmooptuženi Marin Krivošić jedini je optuženik dostupan hrvatskom pravosuđu. Ostalima se sudi u odsutnosti.

²³ Početkom srpnja objavljena je informacija da je ŽDO u Osijeku od srbijanskog tužiteljstva preuzelo kazneni progon Milorada Momića te donijelo nalog o provođenju istrage zbog osnovane sumnje da je Momić počinio još jedno kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva. Postoji sumnja da je u srpnju 1995. u mjestu Godinske Bare u blizini Trnova (BiH), kao pripadnik postrojbe „Škorpioni“ koja je bila pridružena Vojsci Republike Srpske sudjelovao u likvidaciji šestorice Bošnjaka, od kojih su trojica bila maloljetna. S obzirom da je Momić izručen iz Francuske zbog optužbe za zločin počinjen u Berku, radi vođenja novog postupka potrebno je od francuskih tijela zatražiti dodatnu zamolbu kako bi ga se moglo procesuirati i za zločin počinjen u BiH.

²⁴ Miljević se trenutno brani sa slobode. U pritvoru se nalazio od ožujka 2006. do prosinca 2010., odnosno do isteka maksimalnog roka trajanja pritvora.

d. *Optužnice i istrage*

Krajem srpnja ŽDO u Osijeku je podiglo optužnicu protiv jednog nedostupnog okrivljenika, kojeg se tereti da je kao zapovjednik Stanice milicije u Erdutu na području Erduta i Aljmaša nezakonito privodio, zatvarao i zlostavljao civilno stanovništvo te zapovijedao sebi podređenim pripadnicima milicije da čine isto, a potom prema dogovoru s Željkom Ražnjatovićem "Arkanom" predavao civile radi likvidacije pripadnicima tzv. Arkanovih postrojbi. Tako je ubijeno 12 civilnih osoba.

Krajem svibnja uhićene su dvije osobe za koje se sumnja da su kao pripadnici TO Dalj fizički i psihički zlostavljali, prisilno zatvarali i seksualno zlostavljali članove jedne hrvatske obitelji. Istraga je u tijeku.

Sredinom kolovoza ŽDO u Rijeci donijelo je nalog o provođenju istrage protiv dvije osobe za koje se sumnja da su naredili (prvoosumnjičenik), odnosno usmrtili (drugoosumnjičenik) petoricu uhićenih civila u mjestu Podvožić (Općina Barilović).²⁵

3. Postupci za naknadu štete zbog smrti bliskih osoba

Documenta je prikupila podatke i analizirala 121 sudski predmet u kojima su tužitelji u parnicama zahtijevali naknadu nematerijalne štete zbog usmrćenja bliske osobe tijekom Domovinskog rata. Do sada je 15 tužbenih zahtjeva usvojeno, a 86 tužbena zahtjeva su odbijena. Tužitelji su uglavnom uspjeli u parnicama kojima je prethodio kazneni postupak u kojemu je utvrđena kaznena odgovornost počinitelja. No u slučajevima u kojima su tužbeni zahtjevi podizani iako prethodno nije utvrđena kaznena odgovornost počinitelja, tužitelji su gotovo uvijek gubili parnice.

Međutim, 18. siječnja 2012. godine VSRH je ukinuo prvostupanjsku presudu Općinskog suda u Kninu i drugostupanjsku presudu Županijskog suda u Šibeniku kojom su tužitelji Jovan Berić, Branka Kovač i Nevenka Stipišić odbijeni sa tužbenim zahtjevom za naknadom nematerijalne štete za duševne boli zbog smrti svojih roditelja Marije i Radivoja Berića, ubijenih u selu Varivode u okolici Knina 28. rujna 1995. godine.²⁶ Predmet je vraćen prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje.

U obrazloženju odluke VSRH navedeno je da su otac i majka tužitelja ubijeni iz vatrenog oružja u dvorištu svoje kuće, da je istoga dana u selu ubijeno 9 starijih osoba srpske nacionalnosti, da VSRH smatra da je smrt roditelja tužitelja uzrokovana terorističkim aktom s ciljem izazivanja straha, užasa i osobne nesigurnosti građana, za koju, temeljem odredbi *Zakona o odgovornosti za štetu nastalu uslijed terorističkih akata i javnih demonstracija (ZOŠT)*, odgovara Republika

²⁵ U ovom predmetu DORH je Tužilaštvu za ratne zločine Republike Srbije 21. kolovoza 2012. dostavio podatke na razmatranje radi mogućeg preuzimanja progona. Podaci su dostavljeni na osnovu *Sporazuma o suradnji u progonu počinitelja kaznenih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida* iz 2006. godine.

²⁶ Navedenim presudama tužiteljima je naloženo solidarno plaćanje troškova parničnog postupka u iznosu od 54.000,00 KN.

Hrvatska. ZOŠT-om je također propisano da obaveza naknade štete postoji nezavisno o tome je li štetnik utvrđen, kazneno progonjen ili oglašen krivim.²⁷

Iako ova odluka VSRH nema učinak presedana, ona predstavlja jasnu poruku po kojoj i niži sudovi u drugim slučajevima mogu, ako procijene da postoji odgovornost RH, donijeti presude u korist tužitelja bez obzira na to je li počinitelj poznat ili ne.

Ukoliko odluka VSRH ne bude utjecala na odluke nižih sudova u ovakvim predmetima tužitelji/oštećenici bit će prisiljeni izvan Republike Hrvatske ostvariti pravo na materijalnu satisfakciju zbog smrti svojih bližnjih. Presudama Europskog suda za ljudska prava u dva je predmeta (Jularić protiv RH i Skendžić protiv RH) Republici Hrvatskoj naloženo plaćanje naknade štete tužiteljima zbog neprovođenja odgovarajućih istraga u vezi zločina.

Aktualna Vlada bi trebala proaktivno djelovati kako bi ispravila nepravdu koja se čini neobeštećivanjem civilnih žrtava rata. Vlada bi trebala donijeti *Nacionalni program i Zakon o osnivanju fonda za obeštećenje svih žrtava rata* kojim bi se naknada štete uredila u skladu s *Temeljnim načelima i smjernicama o pravu na pravni lijek i reparaciju za žrtve teških kršenja međunarodnih ljudskih prava i ozbiljnih povreda međunarodnog humanitarnog prava UN-a*.

C. Predmeti na Višem sudu u Beogradu

U dva predmeta u kojima je ostvarena suradnja DORH-a i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije u lipnju 2012. na Višem sudu u Beogradu objavljene su prvostupanjske osuđujuće presude:

- sva četvorica bivših pripadnika specijalne policije tzv. SAO Istočna Slavonija, Baranja i Zapadni Srem proglašeni su krivima zbog usmrćenja šest civila nesrpske nacionalnosti, protuzakonita zatvaranja, zastrašivanja i mučenja, počinjena u listopadu 1991. u Belom Manastiru²⁸,

- sva četrnaestorica optuženika (četvorica pripadnika lokalne civilno-vojne vlasti, četvorica aktivnih/rezervnih pripadnika JNA i šestorica pripadnika paravojne postrojbe „Dušan Silni“) proglašeni su krivima da su u listopadu 1991. godine u Lovasu lišili života 70 civilnih osoba te su im izrečene kazne zatvora u ukupnom trajanju od 128 godina.

Usmeno obrazlažući presudu za zločine počinjene u Lovasu, predsjednica raspravnog vijeća istaknula je da je tijekom četverogodišnjeg prvostupanjskog postupka prikupljen dokazni materijal koji omogućava istraživanje odgovornosti viših vojnih i političkih struktura za počinjeni zločin.²⁹

²⁷ Za zločin u Varividama, počinjenim i na štetu roditelja tužitelja, bili su optuženi pripadnici hrvatskih postrojbi Ivan Jakovljević, Pero Perković, Nedjeljko Mijić, Zlatko Ladović, Ivica Petrić i Nikola Rašić, no 2002. godine postupak protiv njih je obustavljen. Zločin je tada bio kvalificiran teškim ubojstvom.

²⁸ Zoranu Vukšiću je izrečena kazna zatvora od maksimalnih 20 godina, Slobodanu Strigiću 10, Branku Hrnjaku 5, a Velimiru Bertiću godinu i šest mjeseci. Tužilaštvo je najavilo da će u žalbi tražiti više kazne.

²⁹ Sutkinja Olivera Anđelković osudila je sramna svjedočenja oficira JNA, njihovo ponašanje tijekom kritičnih događaja u Lovasu, kao i pokušaj Vojnog tužilaštva da zataška zločin. Između ostalog, rekla je: “Čuli smo u ovoj sudnici punim imenom i prezimenom tko su još akteri kritičnih dešavanja, neki su nam bili i svjedoci, pa bi stoga bilo pravično i za žrtve i za optužene, da tužilac ispuni svoje obećanje dano u završnoj riječi i pozabavi se njihovom krivičnom odgovornošću. Osim toga, bitan segment dešavanja na ovim prostorima – iseljavanje hrvatskog civilnog stanovništva, ostao je van dometa ove optužnice. Kako se dogodilo da se sa područja koje je stavljeno pod kontrolu JNA (Lovas, Ilok i dr. mjesta) iseljava hrvatsko

Od zaključenja *Sporazuma o suradnji u progonu počinitelja kaznenih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida*, zaključenog 2006. godine između DORH-a i Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije, DORH je srbijanskom tužilaštvu dostavio dokaze u ukupno 31 predmetu protiv ukupno 56 osoba koje prebivaju u Srbiji. Osumnjičenici imaju srpsko državljanstvo pa ne mogu biti izručeni Republici Hrvatskoj. Pred Višim sudom u Beogradu do sada je od navedenog broja njih 14 pravomoćno osuđeno - svi zbog kaznenih djela ratnih zločina počinjenih na teritoriju Republike Hrvatske i na štetu njenih građana.³⁰

Iako suradnja između tužiteljstva daje rezultata, očekujemo da će, posebno nakon prenošenja predmeta ratnih zločina na 4 županijska državna odvjetništva, suradnja sa srbijanskim tužiteljstvom biti olakšana te da će broj predmeta u kojima će podaci i dokazi biti transferirani biti znatno povećan. Također, od srbijanskog tužiteljstva očekujemo da će započeti istraživati ulogu visokih oficira JNA u brojnim zločinima počinjenima na području Republike Hrvatske.³¹

civilno stanovništvo, je samo jedno od mnogih pitanja na koje odgovore treba da daju neke više vojne i političke strukture, a tim pitanjima treba da se bavi tužilac.“

³⁰ Podaci iz “Priopćenja povodom presude Višeg suda u Beogradu“, DORH, 27. lipnja 2012.

³¹ Četvorica okrivljenika za zločin u Lovasu (potpukovnik Miodrag Dimitrijević, u kritično vrijeme aktivni oficir TO Valjevo, te rezervni oficiri TO Valjevo: kapetan Darko Perić i poručnici Radovan Vljaković i Radisav Josipović) jedini su pripadnici aktivnog/rezervnog sastava JNA/TO koje je srbijansko pravosuđe procesuiralo za zločine počinjene u Hrvatskoj. U predmetu protiv Vladimira Kovačevića Ramba, generala JNA, koje je haaško tužiteljstvo prepustilo srbijanskom pravosuđu, optužnica je odbačena zbog okrivljenikove raspravne nesposobnosti. U svim ostalim postupcima okrivljenici su isključivo pripadnici lokalnih civilnih ili vojnih struktura ili dobrovoljačkih/paravojnih postrojbi.